

La fórmula de datació

per Josep Ruaix i Vinyet

Amb motiu de l'arribada de l'any 2000 hom s'ha plantejat novament quina fórmula cal adoptar per a la datació de cartes, documents, etc.; concretament, si s'ha de dir i escriure *de* o *del* davant el numeral indicador de l'any. Exemple: *Barcelona, 1 de gener de 2000* o bé *Barcelona, 1 de gener del 2000*.

Després de repassar uns treballs de Rovira i Virgili, Joan Coromines, Josep M. Mestres (als quals ja fèiem referència dins els nostres *Punts conflictius de català*, Barcelona 1989, pp. 104-106), com també tenint en compte dos recents articles de Joan Solà (*Avui*, 30-12-1999 i 6 -1-2000), exposarem la nostra opinió.

De fet, la qüestió ja s'havia plantejat anteriorment -després de la guerra civil i en els anys de la transició a la democràcia- i s'havia aconseguit un cert consens en el sentit d'adoptar la fórmula amb la preposició simple, *de* (no la contracta, *del*). Aquesta opció (defensada per Coromines i divulgada pels tractadistes de llenguatge administratiu) havia triomfat perquè s'havia demostrat que era la més tradicional. Ara bé, era una tradició que reflectia un valor sintàctic primitiu que ha anat canviant i que s'ha mantingut, no sense dificultats, mentre ha anat lligada amb un context numèric diguem homogeni. Però, en el moment en què el context numèric ha canviat flagrantment, l'evolució del valor sintàctic de la preposició ha reclamat, diguem-ho així, els seus drets. I s'ha produït novament el dubte, la vacil·lació. Alguns (concretament, la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu, CALA) han aconsellat (seguint també la recomanació de la Real Academia Española per al castellà) de seguir mecànicament la tradició; altres (com Solà) s'han decantat pel sentit lingüístic popular actual. Abans de dir per quina de les dues opcions s'inclina la nostra opinió, farem una succinta panoràmica de l'evolució de la fórmula.

Agafant, per exemple, l'*Epistolari de Pere III* (vol. I, Ed. Barcino, col·lecció Els nostres clàssics 78, Barcelona 1955) trobem les fórmules originals de la datació en català, fórmules de l'època medieval que en el decurs del temps s'han anat escurçant. Així:

Dada en lo nostre castell de Cobliure a ·XXIX· dies de juny, en l'any de M·CCC·XL·IIII· (p. 74).

Dada en lo nostre castell de Perpenyà, sots nostre segell secret, a ·XXI· dies de juliol, en l'any de mil·CCC·XL·III· (p. 77).

Dada en lo monestir de Sent Michel de Cuixà, sots nostre segell secret, ·II· dies anats del mes de juny, en l'any de nostre Senyor ·M·CCC·XL·VII· (p. 86).

Dada en Ostalrich, ·II· dies a la desexida del mes de juny en l'any de ·M·CCC·XL·VII· (p. 89).

Dada en Çaragoça, sots nostre segell secret, a ·XIIII· dies anats del mes d'agost, en l'any de nostre Senyor ·M·CCC·XL·VII· (p. 91).

Dada en Perpenyà, dijous en ora que·ns assèyem a dinar, ·VI· die de octubre, en l'any de la nativitat de nostre Senyor ·M·CCC·LI· (p. 105).

Dada en la Almunia, sots nostre anell major, a ·XI· dies d'abril del any ·M·CCC·LX·I· (p. 173).

En els exemples 1, 2 i 4 veiem que hi apareix la preposició *de*, davant les xifres indicatives de l'any, amb el valor d'introduir una aposició: *en l'any de 1344*, *en l'any de 1343*, *en l'any de 1347*; comparable a l'aposició típica que trobem en una expressió com *la ciutat de Barcelona*, o bé, sense moure'ns de la datació, en l'expressió *mes de gener* (o *mes de febrer*, etc.). En els exemples 3, 5 i 6, la preposició *de* introdueix un complement determinatiu: *en l'any de nostre Senyor 1347*, *en l'any de nostre Senyor 1347*, *en l'any de la nativitat de nostre Senyor 1351*. En l'exemple 7 no hi ha la preposició *de* després del terme *any*; vol dir, doncs, que la preposició introductòria d'una aposició no era sentida com a estrictament necessària.

Doncs bé, passant el temps l'expressió de la data es va escurçant i apareixen fórmules com les següents (la primera, treta de l'*Epistolari del segle XV*, Ed. Barcino, col·lecció Els nostres clàssics 9, Barcelona 1926, p. 134; les altres, citades per J.M. Mestres, «El món de les expressions temporals», *Revista de Llengua i Dret*, 9, 1987, pp. 39ss; els anys que figuren en les fórmules corresponen, pràcticament, als anys de redacció dels textos):

Escrita en Perpinyà, a vint e quatre de noembre de 1415.

De Càller y juliol 18 de 1608.
Roma y octubre 26 de 1740.
en los dias 8, 9 y 10 de desembre de 1783
als vint de setembre de mil setcents noranta y set
en 23 de Juny de 1812
Barcelona 22 de desembre de 1814.
lo dia 1 de març de 1859
Perpinyà, 26 de Agost de 1885.
Lo dia 23 d'Agost de 1886.

En totes aquestes fórmules, com veiem, apareix la preposició *de* simple davant la xifra indicadora de l'any. És, com dèiem, una continuació de l'ús d'aquesta preposició amb valor d'introducció d'una aposició o d'un complement determinatiu elidit. Ara bé, en l'exemple medieval 7 ja apareixia la fórmula que es prestava a elidir el terme *any* i representar-lo per l'article masculí, contraient-lo amb la preposició i donant, doncs, *del*. I, efectivament, en els segles XIX i XX comencen a trobar-se fórmules com les següents (extretes del treball «Sobre la construcció en les expressions de data. Edició de la polèmica entre Joan Coromines i Antoni Rovira i Virgili», de R. Alamany, dins *Revista de Llengua i Dret*, 4, 1984; també ací, els anys dels exemples corresponen sensiblement als anys de redacció dels textos):

Juliol del 1872.
Exposició Universal del 1888.
L'Alguer, 23 de Novembre del 1902.
23-24 octubre del 1906.
el 5 de gener del 1918

Com dèiem, però, aquesta fórmula amb la preposició contracta ha quedat frenada, a finals del segle XX, per la pressió normativa, basada en la tradició. Ara bé, també com dèiem, si la fórmula amb la preposició simple s'ha pogut aguantar és perquè anava acompanyada d'un context homogeni: *mil tres-cents...*, *mil quatre-cents...*, ..., *mil nou-cents...* En el moment en què el context varia substancialment -a partir de l'any *dos mil*, anant endavant, però també des de l'any *mil noranta-nou* anant endarrere-, el sentit lingüístic actual, havent perdut ja la noció de la partícula *de* com a introductora d'una aposició (pel fet d'haver-s'hi elidit el substantiu *any*) o com a introductora d'un complement determinatiu també elidit (*de nostre Senyor* o *de la nativitat de nostre Senyor*), interpreta que, després de la menció del mes (*gener, febrer*, etc.), ha de venir la menció de l'any, introduïda per la preposició contracta *del*, equivalent a *de l'any*, i seguida del numeral.

La nostra conclusió, doncs, és la següent: en les datacions de cartes i altres documents, bo i mantenint la simple preposició *de* abans de la menció de l'any per als numerals que van de 1100 a 1999, creiem que val més usar, seguint el sentit lingüístic popular, la preposició contracta *del* per als anys 2000 i posteriors i també per als anys 1099 i anteriors. ♦